

ČESKÁ VERZE ŠKÁLY EXPERIENCES IN CLOSE RELATIONSHIPS (ECR): PILOTNÍ STUDIE POSOUZENÍ VZTAHOVÉ VAZBY V DOSPĚLOSTI

Martin Lečbych, Klára Pospíšilíková

Abstrakt

Teorie vztahové vazby (attachment) patří mezi vlivné koncepce vývojové a klinické psychologie. V naší studii jsme se soustředili na návrh českého překladu škály Experiences in Close Relationships (ECR), která patří mezi autoritativní nástroje měření dvou základních dimenzí vztahové vazby (úzkostnosti a vyhýbavosti) v dospělosti. Snažili jsme se postupovat v souladu s metodikou překladu, která byla využita v jiných evropských zemích (Alonso-Arbiol et al. 2007, 2008). V rámci pilotní studie jsme se rozhodli porovnat výsledky sebehodnocení českých a amerických studentů psychologie. Zjišťovali jsme taktéž vnitřní konzistenci českého překladu škály. Mezi souborem českých a amerických studentů psychologie jsme nezjistili žádné statisticky signifikantní rozdíly, což částečně podporuje předpoklad o kulturní přenositelnosti škály. Toto zjištění je v souladu s dosavadními výsledky podobných studií v evropských zemích. Dospěli jsme také k relativně uspokojivým koeficientům vnitřní konsistence. V diskusi upozorňujeme na problematiska překladu a navrhuje podněty pro další možný vývoj této škály.

Klíčová slova: attachment, ECR, diagnostika vztahové vazby

THE CZECH VERSION OF THE EXPERIENCE IN CLOSE RELATIONSHIPS SCALE (ECR): A PILOT STUDY OF ASSESSMENT OF ATTACHMENT IN ADULTHOOD

Abstract

The attachment theory has been regarded as an influential approach in developmental and clinical psychology. Our study is focused on the proposal of a Czech translation of the Experiences in Close Relationships scale (ECR), which is one of the authoritative instruments to measure the two basic dimensions of attachment (attachment anxiety and attachment avoidance) in adulthood. We tried to conduct the translation procedure in accordance with methodology of other European studies (Alonso-Arbiol et al. 2007, 2008). In our pilot study we compared the self-assessment results of Czech and American psychology students. We also investigated the internal consistency of the Czech version of the ECR. We found no statistically significant differences between the Czech and American groups, which partially supports the assumption of cultural transferability of the ECR. This finding proved consistent with similar previous studies in European countries. We also gained relatively satisfactory coefficients in the internal consistency. In the discussion we point out the problematic areas of the translation and suggest possible incentives for further development of the scale.

Keywords: attachment, ECR, measure of attachment

Stručný nástin teorie vztahové vazby

Pojem attachment je v české literatuře překládán různým způsobem. Brisch (2011) hovoří o citové a vztahové vazbě, slovenský autor Hašto (2005) o vztahové vazbě a citovém připoutání, český překlad psychoanalytických teorií Fonagyho a Targeta (2005) o teorii přimknutí.

Pojmem *vztahová vazba* rozumíme jedinečné citové pouto mezi dítětem a pečující osobou (nejčastěji matkou). Jedná se o vztah vznikající na základě bazální důvěry či nedůvěry mezi těmito jedinci a vytváří základnu pro budování komplexních vztahů v pozdějším věku.

Koncept vztahové vazby vznikl postupně z psychoanalytických i behaviorálně fyziologických pozorování. Teorii vztahové vazby systematicky rozpracoval John Bowlby, který zaznamenával podobnosti mezi chováním a prožíváním dětí a kvalitou vztahu k jejich rodičům. Jeho snahou bylo propojit psychoanalytické koncepce s biologickými mechanismy utváření chování a rozvíjení instinktivních forem chování. Jeho teorie ověřovala Mary Ainsworthová, která na základě pozorování dětí a matek v experimentální situaci položila základy kategorizace typů vztahové vazby. V Čechách se těmito tématy zevrubně zabíral Matějček (1996) v souvislosti s deprivací, problémy teorie attachmentu shrnul Kulísek (2000), o souvislostech mezi vztahovou vazbou a emoční regulací pojednala Štefánková (2005).

Bowlby předpokládal, že interakce se vztahově významnými osobami je internalizovaná ve formě „**vnitřních pracovních modelů**“ sebe a druhých osob. Tyto pracovní modely zahrnují strategie a procedury, které ovlivňují prožívání blízkých vztahů a regulují afektivní prožívání v průběhu celého života (Bowlby, 2010).

Bowlby (2010) postuloval, že kojeneček si tvoří tzv. hierarchii vztahových osob, k nimž se podle míry jemu hrozícího nebezpečí (strachu) navrací. Jestliže dítě prožívá strach, má pak instinktivní tendenci vyhledávat primární vztahovou osobu, která mu může pomoci strach překonat a poskytuje mu pocit emocionálního bezpečí. Jestliže není primární osoba přítomna, vyhledává dítě sekundární vztahové osoby.

Bowlby zdůrazňoval, že kojeneček má potřebu nepřetržitě a bezpečného raného připoutání k blízké osobě. Dítě, kterému se toto nedostane, bude projevovat známky buď částečné, nebo úplné deprivace. Za důsledky částečné deprivace považuje přehnanou potřebu lásky, touhu po pomstě, provinilost, sklon k rozladám. Důsledky úplné deprivace představují stagnace psychického vývoje, nereaktivnost, netečnost, nedostatek opravdového citu. Je zde patrná paralela k dopadům deprivace a subdeprivace, jak je popsal Matějček (1996).

Ve stručnosti lze sumarizovat velmi komplexní teorii tak, že interakce s ranými vztahovými osobami, které jsou dostupné a podporující v těžkých časech, vede k formaci **bezpečné vztahové vazby** (secure attachment) a vnitřní pracovní modely sebe a druhých osob jsou obecně pozitivní. Pokud je pocit bezpečí nasycen, je dítě uklidněno a cítí pevnou oporu, která při opakovaných expozicích zvnitřní a stává se základem sebedopory dítěte. Tento stav je úzce spojen s pocitem jistoty a bezpečí v intimních vztazích, je důležitým předpokladem pro duševní zdraví.

Pokud jsou vztahově blízké osoby v náročných situacích odmítající, nedostupné, je pocit bezpečné citové vazby u dítěte podkopáván. Dítě zažívá pocit úzkosti a strachu. Dítě ponechané napospas s pocitem, které nedokáže samo zvládnout, začne prožívat vnitřní chaos a zoufalství. Pokud se to děje opakovaně, mohou se rozvíjet stavy tělesného neklidu, neschopnosti zaměřovat pozornost, rozvíjejí se zde rozličné obranné strategie a vnitřní pracovní modely sebe a druhých osob jsou obecně negativní. Duševní zdraví je tímto ohroženo.

Tradiční typologie Ainsworthové (Ainsworth a kol., 1978), vycházející z pozorování dětí v situaci odchodu a návratu matky do místnosti k dítěti, rozlišovala tři typy vztahové vazby: 1) **bezpečnou** (jistou); 2) **úzkostnou**; 3) **vyhýbavou**. Úzkostnost a vyhýbavost zde v zásadě figurují jako dva projevy problematických vnitřních pracovních modelů. Hazan a Shaver (1987) identifikovali tyto styly emocionální vazby i v rámci dospělých romantických vztahů.

Navazující studie (Brennan, Clark, Shaver, 1998; Fraley, Waller, 1998) upozornily, že tato typologie není optimálním vyjádřením charakteristiky organizace citové vazby a na typ citového přilnutí je výhodnější nahlížet jako na dvojdimenzionální prostor, který je definován dvěma funkcemi, jež popsala Ainsworthová (úzkostností a vyhýbavostí).

Z faktorových studií sebeposouzení typu vztahové vazby se ukázalo, že typ vztahové vazby lze redukovat na dvě ortogonální dimenze. První z nich, **vztahová úzkostnost** (attachment anxiety), je definována jako strach z odmítnutí, strach ze separace, opuštění. Druhá z nich, **vztahová vyhýbavost** (attachment avoidance), je definována jako nepohoda v intimních situacích a v situacích podněcujících k závislosti na druhém (Brennan, Clark, Shaver, 1998).

„Bezpečná vztahová vazba“ je definována jako prostor spojený s nízkou anxiétou a nízkou vyhýbavostí. Tato oblast je spojená s důvěrou v partnerovu lásku, podporu, blízkost a vzájemnou oddanost. „Úzkostná vztahová vazba“ je prostor definovaný vysokou mírou úzkostnosti a nízkou mírou vyhýbavosti. Jedná se o oblast spojenou se strachem ze separace a opuštění. „Vyhýbavá vztahová vazba“ je prostor definovaný vysokou mírou vyhýbavosti a nízkou mírou úzkostnosti. Jedná se o situaci nepohody v intimním vztahu, vyhýbavost k závislému postavení. Byl také definován typ „bázlivě-vyhýbavý“ (fearful avoidant), který je spojený s vysokými skóry úzkostnosti i vyhýbavosti. Představuje potenciál k rozsáhlejší psychické dezorganizaci při konfrontaci s náročnou situací (Brennan, Clark, Shaver, 1998).

Ve stručnosti můžeme jednotlivé typy vazby v dětství a dospělosti charakterizovat následovně:

1) **Jistý typ citové vazby** (secure attachment)

Děti s tímto typem vazby prožívají vztahovou osobu jako tzv. **jistou základnu** (secure base), ke které se mohou vždy s jistotou navrátit. Vyhledávají tělesný kontakt a považují jej za příjemný. Neení-li vztahová osoba přítomna, vykazují známky nepohody, které po jejím návratu vymizí. Po návratu blízké osoby ji vítají s radostí, kladně, vyjadřují jí pozitivní emoce, vítají tělesný kontakt. V přítomnosti této osoby se pouštějí do bezpečné explorační okolí. V bezpečné atmosféře je také možná otevřená komunikace o pocitech, názorech a okolním světě.

Později jako dospělí mají tyto lidé schopnost regulovat své prožívání, reflektovat jednání a afekty druhých osob. Dospělí lidé s tímto typem základní vazby prožívají méně stresu, jsou odolnější, mívají stabilnější období psychické pohody. Proti jiným typům vazby se nebrání psychoterapeutické péči, pokud ji potřebují (Obegy, Berant, 2009).

Vavrda (2005) i Macek a Lacinová (2006) se shodují, že existuje skupina lidí, kteří zažívají pocit bezpečí na základě dobré rané vývojové zkušenosti, ale i skupina lidí, u kterých je pocit bezpečí dán významným vztahem, který získali až v dospívání či dospělosti (milostný, přátelský, terapeutický), i když vyrůstali na bázi nejistého připoutání.

2) **Nadměrně zaujatý (úzkostný) typ vazby** (preoccupied attachment)

Je charakterizován vyšší úzkostí a závislostí dětí na pečující osobě. Dítě se jeví jako bezmocné a nešťastné. Na odloučení matky reagují velkou nespokojeností a po jejím návratu se objevuje zlost, kolísají mezi tendencí k přiblížení a odporem z kontaktu.

Charakteristickým rysem je ambivalence. Dítě jakoby trestalo matku za opuštění svou zlostí a zároveň se dožadovalo její přítomnosti. Matky těchto dětí se nebrání fyzickému kontaktu s dítětem, ale proti matkám s bezpečnou vazbou k dětem reagují méně citlivě na dětský pláč, vystupují méně empaticky. Jejich chování osciluje mezi laskavostí, vřelostí a odmítáním dítěte, je více emočně labilní.

V dospělosti jsou lidé s touto vazbou často pohlceni emocemi, bývají zaujatí negativními postoji k vztahové osobě, působí úzkostně, ustrašeně, závisle.

3) Distancovaně vyhýbavý typ (dismissing avoidant attachment)

Je charakterizován vyhýbáním se matce, děti na odchod matky nijak zvlášť nereagují. Po návratu matky ji ignorují, mnohdy dokonce více, než cizí osobu. V experimentálních studiích (Spangler, Schieche, 1998) bylo zjištěno, že po odchodu matky se zvýšila hladina stresového hormonu kortizolu stejně jako u dětí s bezpečnou vazbou, nicméně ve vnějším pozorování se stres neprojevil. Matky těchto dětí obvykle charakterizuje menší fyzický kontakt s dítětem, odmítání kontaktu, nejasná komunikace. Dítě od dětství potlačuje emoce, až s nimi ztrácí kontakt. Ignorování vlastního emočního života strukturuje podle Winnicotta (1998) falešné self, které plní roli ochránce před hrozbou z okolí, dítě se učí vyhovět požadavkům okolí více než vlastním potřebám. Může se objevovat tendence k perfekcionismu a péči o rodiče, neboť dítě je chváleno za nezávislost, samostatnost, povrchní adaptaci v předčasné roli dospělého.

Pro dospělého s tímto typem vazby je charakteristická distancovanost, odstup od intimních vztahů, emoční chlad, znehodnocování významu vztahů, zdůraznění síly a nezávislosti. Klinicky významná je zejména vyhýbavost afektům a emočně nabitým vztahům.

4) Bázlivě vyhýbavý typ vazby (fearful avoidant attachment)

Tento typ popsaly Mainová a Solomonová (1990), které si všimaly určitých chaotických prvků chování dětí v reakci na odchod a příchod matky. Jednalo se zejména o děti, které reagovaly významně nepředvídatelně, rychle a podivně střídaly afiliativní a vyhýbavé projevy s velmi krátkým trváním jednotlivých fází. Objevovalo se bizarní chování – chůze v kruhu, stereotypie, zamrznutí pohybu, strnulost výrazu. Ukázalo se, že se často jedná o děti s výrazně traumatickou zkušeností – týrání, zneužívání. Dle Vavrdy (2005) toto podivné chování mizí kolem 4 let a je nahrazeno organizovanějšími vzorci chování, které maskují pokřivené vnitřní pracovní modely druhých osob. V dospělosti jsou vztahy poznamenané dezorganizovaností, chaosem, nepředvídatelností. I jako dospělí opakují dětský scénář, kdy nemohou opustit vztahovou osobu, i když se v její přítomnosti trápí. Trápí se často pocity viny, nejsou si jistí ve svém jednání. Dezorganizovaný typ vazby je významným prediktor duševních poruch.

Škála Experiences in Close Relationships (ECR)

Škálu Experiences in Close Relationships (ECR) vytvořili Brennan, Clark a Shaver (1998). Tato škála se stala v anglicky mluvících zemích jedním z nejrozšířenějších sebeposuzovacích nástrojů k posuzování typů vztahové vazby v dospělosti. Škálu tvoří dvě subškály po 18 položkách - první představuje „vztahovou úzkostnost“ (attachment anxiety), druhá „vztahovou vyhýbavost“ (attachment avoidance). Položky jsou hodnoceny na sedmibodové stupnici Likertova typu (od 1 – rozhodně nesouhlasím, po 7 – rozhodně souhlasím). Škála vztahové úzkostnosti (anxiety) obsahuje tvrzení jako např. „*Dělá mi starost, že bych mohl/a být odmítnut/a nebo opuštěna/a*“; „*Potřebuji hodně ujišťování, že*

mým blízkým na mně opravdu záleží“. Škálu vztahové vyhýbavosti (avoidance), tvoří např. tvrzení „Raději neukazují druhým lidem, jak se opravdu cítím“; „Je pro mě obtížné dovolit si být závislý/á na blízké osobě“.

Oba faktory jsou ortogonální, jednotlivé položky vykazují vysokou vnitřní konsistenci, existuje rozsáhlá evidence konstruktové validity. Od roku 1998 byla škála využita ve stovkách výzkumů, jejichž autoritativní review prezentují Mikulincer a Shaver (2010).

Existuje také revidovaná verze ECR-R (Fraley, Waller, Brennan, 2000), která demonstuje aplikaci psychometrické teorie odpovědi na položku. Jedná se o zajímavě pojatou alternativu.

Mezikulturní studie se škálou ECR

Narůstající zájem o původní škálu ECR se projevila v množství překladů. Existují překlady do čínštiny (Mallinckrodt, Wang, 2004), francouzštiny (Lafontaine, Lussier, 2003), italštiny (Picardi et al., 2000), japonštiny (Nakao, Kato, 2004), španělštiny (Alonso-Arbiol, Balluerka, Shaver, 2007).

Možnost porovnání dat z více oblastí podnítila mezikulturní studium vztahové vazby (např. Alonso-Arbiol et al., 2008; Mak, M. et al., 2010). Autoři těchto studií se všeobecně shodují v názoru, že typologie vztahové vazby je aplikovatelná na jedince ze všech možných kultur. Rozdíl je pouze v tom, jak daná kultura nahlíží na určité vlastnosti a projevy chování lidí v ní žijících. Také Štefánková (2005) ve své studii zmiňuje vliv kulturního zázemí, když uvádí, že na formování vzorců emocionální regulace se podílí právě individuální vnímání určitých výchovných stylů daných kulturou.

Güngör a Bornstein (2010) ve své mezikulturní studii zjistili, že míra vyhýbavosti závisí na kulturních zvyklostech. Rovněž Wang (2005) prokázal vliv kultury na utváření ideálů o zdravé vztahové vazbě. Zjistil například, že u taiwanských partnerských vztahů existuje vyšší míra vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti než u jedinců ze západních kultur (porovnával Taiwan, Čínu a USA). Toto zjištění ale potvrzuje kulturní vzorce obyvatel Taiwanu – relativně vyšší míra vztahové vyhýbavosti pro ně znamená ohleduplnost a přátelskost, vyšší míra úzkostnosti zase projev interpersonální závislosti a vzájemného propojení.

O rozdílech mezi čínskou a americkou kulturou, resp. vnímáním podpory a depresivními symptomy, pojednávají autoři Mak et al. (2010). Jejich předpoklad o tom, že u obou kultur bude existovat vztah mezi úzkostností, vyhýbavostí a depresivitou, se potvrdil. Podle jejich očekávání byla zjištěna i vyšší míra vyhýbavosti u více kolektivistické – čínské – společnosti.

Studie evropských souborů (Španělsko, Itálie, Francie) jsou srovnatelné s původními studiemi provedenými ve Spojených státech. Ukazuje se zde určitý trend nepatrně vyšších hodnot vyhýbavosti u americké populace a naopak nepatrně vyšší hodnoty na škále úzkostlivosti u evropské populace (Španělsko, Česká republika). Tyto rozdíly se zdají být kulturně srozumitelné – vyšší tlak na individualismus, rychlé osamostatnění, nezávislost a sebevědomí u americké populace a naopak úzkostlivější, více ochranná výchova dětí v Evropě. Tyto rozdíly však nejsou masivní a nedosahují hladin statistických významností. Dosavadní studie tak spíše ukazují na nutnost reflexe rozdílů mezi „západní“ (individualistickou) a „východní“ (kolektivistickou) kulturou při interpretaci výsledků škály.

Český překlad škály ECR a pilotní studie

O problematiku vztahové vazby se dlouhodobě zajímáme, rozhodli jsme se proto provést překlad škály ECR a realizovat pilotní srovnávací studii výsledků ve dvou základních dimenzích na vzorku českých a amerických univerzitních studentů.

Při překladu škály jsme se řídili postupy, které popisují při tvorbě španělské verze Alonso-Arbiol, Balluerka a Shaver (2007). Nejprve jsme provedli dva nezávislé překlady škály do češtiny, překlad jsme konzultovali s odborníkem na anglický jazyk a upravili jemné nuance. Poté byl proveden zpětný překlad naší verze z češtiny zpět do angličtiny. Zpětný překlad provedli nezávisle na sobě dva profesionální bilingvní překladatelé. Dvě verze zpětného překladu jsme spolu porovnávali a konstatovali jsme jen minimální odlišnosti, které nemají zásadní vliv na význam položek. Náš výsledný překlad uvádíme v příloze 1.

V souladu s dosavadními studii porovnávající výsledky překladů ECR v různých evropských zemích a Spojených státech amerických jsme předpokládali, že dotazník ECR je interkulturně aplikovatelný a v západní kultuře budeme docházet k obdobným výsledkům. Stanovili jsme si tedy hypotézu, že výsledky ve dvou dimenzích dotazníku ECR se nebudou statisticky významně odlišovat mezi českými a americkými studenty psychologie.

Sběr dat proběhl v dubnu 2011 v USA, státě Georgia, na Katedře psychologie a poradenství (Department of Psychology and Counseling), Valdosta State University (dále jako VSU) a v říjnu 2011 na Katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (dále jako UP). Zúčastnilo se celkem 51 amerických a 108 českých studentů, kteří splňovali tato kritéria: starší 18 let, student denního studia psychologie UP či VSU. Všichni studenti dostali formou tužka-papír k vyplnění škálu ECR, sledovali jsme také základní demografické údaje. Američtí studenti (věk 19 až 44 let) vyplnili originální verzi ECR, čeští studenti (věk 20 až 28 let) pak český překlad ECR. Sběr dat realizovala v rámci své diplomové práce Pospíšilíková (2012). Charakteristiku souborů uvádíme v tabulce 1.

Tabulka 1: Stručná charakteristika zkoumaného souboru

	Celkový počet (n)	Z toho mužů/žen (% / %)	Průměrný věk	Nejnižší/nejvyšší věk	Me, Mod (věk)	Směrodatná odchylka (věk)
Studenti VSU	51	4/47 (7,8/92,2)	23,4 let	19/44	22; 21	5,34
Studenti UP	108	18/90 (16,7/83,3)	21,7 let	20/28	21,5; 22	1,48

Po sběru dat jsme se rozhodli nejprve prozkoumat vnitřní konzistenci jednotlivých subškál dotazníku. Pro zjištění vnitřní konzistence české verze ECR jsme vypočítali Cronbachovo α u obou škál: škála vztahové úzkostnosti: 0,842; škála vztahové vyhýbavosti: 0,838. U amerického souboru s využitím původní verze ECR nám vyšly hodnoty α ve stejném pořadí takto: 0,915 a 0,907. Naše výsledky u českého překladu považujeme za uspokojivé, neboť dobře korespondují s výsledky sledování konzistence subškál na španělském souboru (0,87 vyhýbavost; 0,85 úzkost) a dalšími podobnými studii (konzistence subškál ECR se obvykle pohybuje v rozpětí 0,8-0,9). Vyšší vnitřní konzistenci u amerického souboru si vysvětlujeme menším počtem osob v tomto souboru.

Následující tabulka č. 2 zobrazuje průměry a směrodatné odchylky u obou škál dotazníku ECR, a to u obou výzkumných souborů. Jak je patrné, americký soubor vykázal nepatrně vyšší skóre vyhýbavosti (avoidance), český soubor měl naopak vyšší skóre na škále úzkostnosti (anxiety). Směrodatné odchylky byly u amerického souboru vyšší než u českého.

Tabulka 2: Srovnání průměrů a směrodatných odchylek mezi českým a americkým vzorkem na obou škálách dotazníku ECR

Škály ECR	Český soubor (n=108)		Americký soubor (n=51)	
	Průměr	Směrodatná odchylka	Průměr	Směrodatná odchylka
Vyhýbavost	3,14	0,65	3,43	0,97
Úzkostnost	3,68	0,73	3,43	1,07

Před samotným statistickým srovnáváním obou skupin jsme si ověřili věkovou homogenitu obou souborů. Z amerického souboru jsme následně museli vyloučit dva participanty – jednoho, který svůj věk neuvedl a nejstaršího participanta ve věku 44 let. Po opakovaném provedení F-testu a příslušného t-testu již nebyl statisticky signifikantní rozdíl ve věkových rozptylech obou souborů.

Následně jsme se zaměřili na statistické srovnání vztahu zvlášť subškály vyhýbavosti a zvlášť subškály úzkostnosti mezi českými a americkými studenty. Pro zjištění vztahu mezi naměřenými hodnotami byl použit nejprve F-test a následně příslušný Studentův t-test. V obou případech nám vypočítaná hodnota t vyšla menší než kritická tabulková hodnota, a to jak na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, tak při $\alpha = 0,01$ (úzkostnost: $t = -1,666$; vyhýbavost: $t = 1,878$). Můžeme tedy konstatovat, že nebyl nalezen statisticky významný rozdíl mezi průměry jednotlivých subškál ECR u sledovaných souborů.

V rámci pilotní studie jsme se také rozhodli určit typ vztahové vazby podle postupů, které vypracovali Brennan, Clark & Shaver (1998). Pro každého participanta jsme proto vypočetli typ vztahové vazby odpovídající kategorizaci. Četnosti a procentuální rozložení jednotlivých typů u obou výzkumných souborů uvádíme v tabulce 3.

Tabulka 3: Četnosti / procentuální rozložení typů vazby u obou výzkumných souborů

Typ vazby:	UP (CZ) n / %	VSU (USA) n / %
Jistý (Secure)	28 / 25.93%	8 / 15.69%
Bojácny vyhýbavý (Fearful avoidant)	37 / 34.26%	17 / 33.33%
Zaujatý (Preoccupied)	24 / 22.22%	10 / 19.61%
Distancovaně vyhýbavý (Dismissing avoidant)	19 / 17.59%	16 / 31.37%

Rozhodli jsme se provést test nezávislosti pro kontingenční tabulku větší než 2x2, zkráceně test χ^2 . Zjistili jsme, že vypočítaná hodnota není statisticky významná ($\chi^2 = 4,71$ při sv. = 7; $p = 0,695$ vs. $\chi^2_{krit} = 14,1$ při sv. 7; $p = 0,05$). Není tedy statisticky významný rozdíl v četnostech typů vztahové vazby mezi českým a americkým sledovaným souborem.

Diskuse

Cílem naší studie bylo vypracovat návrh českého překladu škály ECR v souladu s metodikou, která byla užita v jiných evropských zemích (viz. Alonso-Arbiol et al. 2007, 2008), v rámci pilotní sondy ověřit vnitřní konzistenci překladu škály a porovnat výsledky v sebeposouzení u českých a amerických studentů psychologie. Tento soubor osob jsme zvolili pro jeho dostupnost. Přáli jsme si také zachovat možnost srovnání dvou kultur. Omezení studie přirozeně plyne z faktu, že účastníci výzkumu jsou studenti psychologie, kteří již mají znalosti testových metodik a mohou lépe odhadovat význam položek a způsob jejich třídění.

Překlad jednotlivých položek považujeme za adekvátní původní verzi, což nám potvrdili nezávisle na sobě dva profesionální bilingvní překladatelé provádějící zpětný překlad. V dílčích položkách však konstatujeme určitou krkolomnost překladu z hlediska českého jazyka. I když jsou položky srozumitelné a jasné, ojediněle se vyskytují položky, které nejsou z hlediska pravidel českého jazyka ideální – např. položka 23 „*Upřednostňuji nebyt příliš blízko druhým lidem*“ a položka 33 „*Pomáhá mi obrátit se na blízké osoby v těžkých chvílích*“. Abychom zachovali maximální významovou shodu s originálem, akceptovali jsme i krkolomnější znění těchto položek. Právě kvůli náročnějšímu znění některých položek považujeme za důležité při administraci zdůraznit, že proband vyjadřuje svůj souhlas s konkrétním tvrzením. Rovněž před administrací doporučujeme uvést konkrétní příklad odpovědi na neutrální položku, která v sobě obsahuje zápor – podobně jako při standardní instrukci k dotazníku MMPI-II.

Výsledky koeficientů vnitřní konsistence považujeme za uspokojivé. Naplnil se také náš předpoklad, že mezi soubory studentů podobného věku nebude statisticky významný rozdíl navzdory kulturní odlišnosti. Tento výsledek je v souladu s dosavadním šetřením v evropských zemích (Alonso-Arbiol et al. 2007, 2008). Přispívá k přesvědčení, že škála je kulturně přenositelná a v západní kultuře dospějeme k podobným výsledkům.

Za vhodný směr dalšího výzkumu považujeme prozkoumání dvou hlavních faktorů škály, jejich ověření, faktorové sycení jednotlivých položek, ověření ortogonalit dvou hlavních subškál na větším souboru participantů. Při povzbudivých zjištěních se nám jako další vhodný krok jeví tvorba českých norem na neklinické populaci dospělých osob.

Z hlediska klinicko-psychologické praxe považujeme škálu ECR za cennou z hlediska predikce terapeutické spolupráce, efektivity terapie, odchodu z terapie, predikce potenciálu pro duševní poruchu, budoucího vazebného stylu rodičů k dítěti a dalších zajímavých oblastí. Pro zájemce o tuto oblast doporučujeme k pozornosti díla Mikulincera a Shavera (2010) a Obegi a Berant (2009), která výstižně shrnují dosavadní studie a prediktivní možnosti.

Připomínky ke škále ECR a případnou spolupráci při tvorbě norem ze strany odborné veřejnosti vítáme.

Literatura

- Ainsworth, M., Blehar, M., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Alonso-Arbiol, I., Balluerka, N. & Shaver, P. R. (2007). A Spanish version of the Experiences in Close Relationships (ECR) adult attachment questionnaire. *Personal Relationships, 14*, 45-63.
- Alonso-Arbiol, I., Balluerka, N., Shaver, P. R. & Gillath, O. (2008). Psychometric properties of the Spanish and American versions of the ECR adult attachment questionnaire: a comparative study. *European Journal of Psychological Assessment, 24*, 9-13.
- Bowlby, J. (2010). *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Selfreport measurement of adult attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 46–76). New York: Guilford.
- Brisch, K. H. (2011). *Poruchy vztahové vazby*. Praha: Portál.
- Fonagy, P., & Target, M. (2005). *Psychoanalytické teorie*. Praha: Portál.
- Fraley, R. C., & Waller, N. G. (1998). Adult attachment patterns: A test of the typological model. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 77–114). New York: Guilford.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item-response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology, 78*, 350-365.
- Güngör, D. & Bornstein, M. H. (2010). Culture-general and -specific associations of attachment avoidance and anxiety with perceived parental warmth and psychological control among Turk and Belgian adolescents. *Journal of Adolescence, 33*, 593-602.
- Hašto, J. (2005). *Vztahová vazba. Ku koreňom lásky a úzkosti*. Trenčín: Vydavateľstvo F.
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*, 511–524.
- Kulíšek, P. (2000). Problémy teorie raného citového přilnutí (attachment). *Československá psychologie, 5*, 404-423.
- Lafontaine, M. F., & Lussier, Y. (2003). Structure bidimensionnelle de l'attachement amoureux: anxiété face à l'abandon et évitement de l'intimité [Bidimensional structure of attachment in love: Anxiety over abandonment and avoidance of intimacy]. *Revue Canadienne des Sciences du Comportement, 35*, 56–60.
- Macek, P. & Lacinová, L. (2006). *Vztahy v dospívání*. Brno: Barrister & Principal.
- Main, M., & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth strange situation. In Greenberg, M.T, Cicchetti, D., & Cummings, E.M. (Eds.), *Attachment in the preschool years* (pp.121-160). Chicago: University of Chicago Press.
- Mak, M., Bond, M., Simpson, J. A., & Rholes, W. (2010). Adult attachment, perceived support, and depressive symptoms in Chinese and American cultures. *Journal of Social & Clinical Psychology, 29*, 144-165.
- Mallinckrodt, B., & Wang, C. C. (2004). Quantitative methods for verifying semantic equivalence of translated research instruments: A Chinese version of the Experiences in Close Relationship Scale. *Journal of Consulting Psychology, 51*, 368–379.
- Matějček, Z. (1996). Teoretická úvaha nad pozdními následky psychické deprivace a subdeprivace. *Československá psychologie, 5*, 369-375.
- Mikulincer, M. & Shaver, P. R. (2010). *Attachment in adulthood: structure, dynamics, and change*. New York: Guilford Press.

Nakao, T., & Kato, K. (2004). Constructing the Japanese version of the Adult Attachment Style Scale (ECR). *Japanese Journal of Psychology*, 75, 154–159.

Obegi, J. H. & Berant E. (2009). *Attachment theory and research in clinical work with adults*. New York: Guilford Press.

Picardi, A., Bitetti, D., Puddu, P., & Pasquini, P. (2000). La scala "Experiences in close relationships" (ECL), un nuovo strumento per la valutazione dell'attaccamento negli adulti: Traduzione, adattamento e validazione della versione italiana [Development and validation of an Italian version of the questionnaire Experiences in Close Relationships, a new self-report measure of adult attachment]. *Rivista di Psichiatria*, 35, 114–120.

Pospíšilíková, K. (2012). *Srovnání stylů vztahové vazby u českých a amerických studentů psychologie*. Diplomová práce. Olomouc: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci.

Spangler, G., & Schieche, M. (1998).: Emotional and adrenocortical responses of infants to the strange situation: The differential function of emotional expression. *International Journal of Behavioural Development*, 22, 681-707.

Štefánková, Z. (2005). Citová väzba v detstve a adolescencii vo vzťahu k emocionálnej regulácii. *Československá psychologie*, 5, 432-445.

Vavřda, V. (2005). *Otázky soudobé psychoanalýzy: tradice a současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Wang, C. D. C. (2005). Cultural ideal of secure adult attachment: a comparison of three cultural groups (Taiwan, China, United States). *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering*, 65 (9-B), 4888.

Winnicott, D. (1998). *Lidská přirozenost*. Praha: Psychoanalytické nakl. J. Kocourek.

O autorech:

PhDr. Martin Lečbych, Ph.D. - odborný asistent katedry psychologie FF UP, provozuje též privátní ordinaci klinické psychologie.

Kontaktní údaje:

Adresa: Katedra psychologie FF UP Olomouc, Vodární 6, 779 00 Olomouc

Email: martin@lecbych.cz

Mgr. Klára Pospíšilíková - absolventka psychologie na katedře psychologie FF UP

Email: pospisilikova.k@gmail.com

Lečbych, M. & Pospíšilíková, K. (2012). Česká verze škály Experiences in Close Relationships (ECR): Pilotní studie posouzení vztahové vazby v dospělosti. *E-psychologie* [online], 6 (3), 1-11 [cit. vložít datum citování]. Dostupný z WWW: <<http://e-psycholog.eu/pdf/lecbych-pospisilikova.pdf>>. ISSN 1802-8853.

Příloha 1. Překlad položek dotazníku ECR

Následující tvrzení se týkají toho, jak se obecně cítíte ve vztazích (tzv. romantických, přátelských, s rodinnými příslušníky apod.). Ke každému tvrzení zvolte číslo z následující škály podle toho, jak moc s daným tvrzením souhlasíte či nikoli. Číslo napište na místo __ před daným tvrzením.

- 1. Raději neukazuji druhým lidem, jak se opravdu cítím.
- 2. Dělá mi starosti, že bych mohl/a být odmítnut/a nebo opuštěn/a.
- 3. Jsem velmi spokojený/á, když jsem blízko druhým lidem.
- 4. Dělán si starosti o své vztahy.
- 5. Jakmile se někdo začne se mnou sblížovat, přistihnu se, jak se odtahuji pryč.
- 6. Trápí mě, že druhým na mně nezáleží tolik, jako mně na nich.
- 7. Začnu se cítit nepříjemně, když se se mnou chce někdo těsněji sblížit.
- 8. Velmi mnoho mě trápí, že ztratím své blízké přátele.
- 9. Je mi nepříjemné, mám-li se otevřít druhým.
- 10. Často si přeji, aby moji blízcí přátelé ke mně cítili stejně silné city, jako já k nim.
- 11. Chci se sblížit s druhými, ale stejně si udržuji odstup.
- 12. Chci se s druhými velmi těsně sblížit a to je někdy odežene pryč.
- 13. Jsem nervózní, když se se mnou chce někdo více sblížit.
- 14. Trápí mě být sám/sama.
- 15. Cítím se dobře, když sdílím své soukromé myšlenky a pocity s druhými.
- 16. Má touha být druhým lidem velmi blízko je někdy odhání pryč.
- 17. Snažím se vyhnout příliš blízkému kontaktu s druhými.
- 18. Potřebuji hodně ujišťování, že mým blízkým na mně opravdu záleží.
- 19. Je pro mě poměrně snadné sblížit se s druhými.
- 20. Někdy cítím, že se snažím přimět druhé, aby ukázali více citu, více oddanosti v našich vztazích, než obvykle dávají najevo.
- 21. Je pro mě obtížné dovolit si být závislý/á na blízké osobě.
- 22. Netrápím se často nad tím, že bych mohl/a být opuštěn/a.
- 23. Upřednostňuji nebyt příliš blízko druhým.
- 24. Nedaří-li se mi přimět blízkou osobu, aby o mě projevila zájem, začnu být našťvaný/á nebo rozzlobený/á.
- 25. Říkám svým blízkým osobám skoro o všem.
- 26. Myslím si, že se mí blízcí se mnou nechtějí sblížit tak, jak bych já chtěl/a.
- 27. Obvykle probírám své problémy a obavy s blízkými lidmi.
- 28. Když kolem sebe nemám blízké osoby, cítím se poněkud úzkostný/á a nejistý/á.
- 29. Cítím se dobře, když jsem závislý/á na druhých.
- 30. Jsem zklamaný/á, když mé blízké osoby nejsou poblíž v takové míře, jak bych rád/a.
- 31. Nevadí mi požádat blízké osoby o útěchu, radu nebo pomoc.
- 32. Jsem zklamaný/á, pokud můj partner/ka není dostupný/á, když jej/ji potřebuji.
- 33. Pomáhá mi obrátit se na blízké osoby v těžkých chvílích.
- 34. Když mě druzí lidé zavrhnou, cítím se hodně špatně.
- 35. Obracím se na blízké osoby ohledně řady věcí, včetně toho, abych získal/a útěchu a ujištění.
- 36. Vadí mi, když můj partner/ka tráví čas beze mě.

Postup při vyhodnocení škály ECR:

1. Převrátíme hodnoty hrubých skóru u tvrzení č. 3, 15, 19, 22, 25, 27, 29, 31, 33 a 35.
(Např. z 1 na 7, z 2 na 6, z 3 na 5 atd.)

2. Obě škály (vyhýbavosti/avoidance a úzkostnosti/anxiety) obsahují 18 tvrzení. Z toho škála vyhýbavosti je tvořena z 18 lichých tvrzení (1, 3, 5, atd.) a škála úzkostnosti se skládá ze všech 18 sudých tvrzení (2, 4, 6, atd.) Vypočteme tedy průměry u každé z nich, čímž dostaneme skór vyhýbavosti a skór úzkostnosti u daného jednotlivce.